

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 7 oktober 2009

[Klicka här för utskriftsvänlig version](#)Languages on this page:

Sportens Kultur~Natur – en konferensrapport

David Cardell & Helena Tolvhed

Malmö högskola

Cultural studies, kulturstudier eller kulturvetenskap, är ett forsknings- och kunskapsfält som har sitt ursprung i 60-talets Birmingham, England, där den kände litteraturvetaren och sociologen Richard Hoggart var professor i engelska och drog igång Centre for Contemporary Cultural Studies, CCCS. Hoggart myntade begreppet *cultural studies* och han blev det nya centrets förste chef. CCCS var navet i det som kom att kallas *British cultural studies*, med frontfigurer som Hoggart själv, Stuart Hall som efterträdde honom som chef, Paul Willis och Dick Hebdige. Kulturstudier blev snart en internationell intellektuell rörelse.

Forskningen inom CCCS inriktades initialt på subkulturer, populärkultur och media, och var till sin karaktär mångdisciplinärt. Traditionella metodologier från sociologin och etnografin användes, och där fanns en vänsterradikal hållning som lutade sig mot marxismen, främst i Gramscis tappning, poststrukturalismen och feminismen. Å andra sidan var den amerikanska versionen av *cultural studies* mer påtagligt rotad i en liberal-pluralistisk tradition. Genom årtiondena har de två riktningarna dock konvergerat.

Självfallet hämtade idrottsforskningen, och särskilt idrottsociologin mycket näring från *cultural studies*; på senare tid har emellertid sportsociologisk forskning alltmer tyngts av stagnerande empirisk, teoretisk och metodologisk renlärighet till följd av den allmänna tendensen hos *cultural studies* att bortse från rörelsekulturens nya uttryck och representationer. Dock kan vi se en motrörelse skönjas, som i [Call for Papers](#) till ett specialnummer av *Sociology of Sport Journal* (SSJ) kallas physical culture studies (PCS).

På svensk botten kan vi se både den förstening som temaredaktören för SSJ beskriver och uttryck för den, ska vi kalla det *counter culture studies*-rörelse som PCS representerar. ACSIS, Advanced Cultural Studies Institute of Sweden, i Norrköping arrangerar en biennial konferens, för tredje gången i år, och man hade två spår som var knutna till sport, "Rörelse, kropp, identitet" samt "Sportifiering, fritid simulering". Arrangörer av dess spår var David Cardell och Helena Tolvhed, och de bjuder forumets läsare på en konferensrapport.

ulturstudier, eller Cultural Studies, är ett akademiskt fält med internationell spridning som intresserar sig för kultur i dess breda bemärkelse. Inom fältet ryms forskning om vardagliga fenomen liksom spektakulära kulturella former. Dess föränderliga utgångspunkter och intresseområden – empiriskt, metodologiskt och teoretiskt – skapar både möjligheter och problem.[1] Utrymmet för att utveckla och syntetisera forskningsperspektiv utgör en styrka, medan det faktum att fältets identitet och innehåll kan framstå som svåra att beskriva och kategorisera ibland har varit föremål för kritik.

I Sverige finns ett fåtal nätverk och institutioner som samlar forskare med intresse för kulturstudier. Centralt är Advanced Cultural Studies Institute of Sweden (ACSIS), som utgör ett nationellt centrum för tvärvetenskaplig kulturforskning, lokaliserat till Campus Norrköping vid Linköpings universitet och med styrelseledamöter också från övriga svenska universitet. Vartannat år, sedan 2005, samlas hundratals forskare i Norrköping inom ramen för ACSIS konferensverksamhet för att diskutera aktuella teman inom kulturstudiernas fält.

Den 15-17 juni 2009 var det så tid att behandla relationen mellan kultur och natur. I titeln för konferensen, "Kultur~Natur", signalerade tecknet tilde (~) en oupplöslig men samtidigt svårformulerad sammanlänkning mellan de två begreppen. Den uttalade avsikten var att sätta kulturforskningens grundvalsfrågor på dagordningen, och mer specifikt den kulturdefinition som ställer kultur mot natur. Relationen mellan de båda har traditionellt uppfattats som en polaritet, en tudelande dikotomi eller rentav en radikal motsättning. I denna anda tematiserade plenarföreläsningarna överskridanden av gränserna mellan människa och djur, mellan stad och land och mellan biologi och kultur via kropp, känslor och sinnen.

Det som kan kallas för ett slags "kroppslig vändning" inom kulturforskningen har burits fram just som ett försök att komma bort från och rentav upphäva modernitetens dikotomier. Frågan är förstas hur långt man kommer med frågan om huruvida det finns någonting kring kroppen som helt står utanför det kulturella (till idéhistorikern Karin Johannisson ställdes under den avslutande plenarsessionen denna inte helt lättbesvarade fråga). Men; rimligen förstår vi våra kroppar genom kulturen, samtidigt som kulturen sätter märken på och i våra kroppar.

Som en kulturell uttrycksform med en påtaglig förmåga att forma kroppars själva materialitet, utgör sport, menar vi, en intressant arena för att utforska dessa frågor. Den genomsyras av diskurser om naturlighet, och ställer frågor om det naturliga och det kulturella på sin spets. Med ett konferenstema som detta såg vi följaktligen ett gyllene tillfälle att verkligen sätta idrotten på kulturforskningskartan. Det blev till slut inte bara en, utan två sessioner med undertecknade som sessionsansvariga, under benämningarna "Rörelse, kropp, identitet", respektive "Sportifiering, fritid, simulering".

Från idrottsvetenskap vid Malmö högskola kom David Cardell, Kalle Jonasson, Jesper Thiborg och Helena Tolvhed, och de övriga deltagarna i de båda sessionerna var Åsa Bäckström, (Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap, Stockholms universitet) samt Johan Arnegård och Klas Sandell (Institutionen för UTEP, Stockholms universitet). Bland de ämnen som presenterades märktes samtidsfenomen som

datorspelstävlingar, industriellt ordnade rum för lek i naturlig miljö, samt livsstilssporter som skateboard och parkour. I dessa paper, och i de livliga diskussioner som följde, berördes frågor som huruvida dessa fenomen kan, och bör, räknas som sport eller inte, hur aktiviteterna förhåller sig till natur/kulturdikotomin – överskridande? upprätthållande? – samt betydelsen av rummet och av den aktiva kroppen. Hur kan vi förstå dessa aktiviteter mot bakgrund av det senmoderna samhället, mot idrottens traditionella roll som folkuppfostrare och kroppsdisciplinerande verksamhet, samt idrottens historiskt sett starka förbundenhet med maskulinitet. Sistnämnda fråga diskuterades i Tolvheds paper "Kropp, idrott och feministisk teori", som behandlade den kvinnliga idrottskroppen som en kulturell utmaning.

Arnegård och Sandell satte i sitt gemensamma paper "Idrottens gränstrakter: om äventyrsidrott och friluftssport" fingret på idrottens definitioner och historiska bakgrund, och identifierade två samtida processer: friluftslivets sportifiering (i

” Sport genomsyras av diskurser om naturlighet, och ställer frågor om det naturliga och det kulturella på sin spets.

betydelsen att instrumentella inslag från tävlingsidrotten har vunnit insteg i traditionella friluftaktiviteter) samt idrottsaktiviteternas frigörelse från landskapet ("landskapsdekontextualisering", till exempel genom att "friluftsporier" idag kan bedrivas i kontrollerade inomhusklimat). Här sker, menade Arnegård och Sandell, en viktig "omförhandling [?] av idrottsaktiviteternas grundläggande rationale".

Även parkour – ämnet för Jonassons presentation – kan sägas överbrygga hävdvunna dikotomier som stad och land, natur och kultur, då denna aktivitet utövas i båda miljöerna. Liksom i skateboard, som Bäckström fokuserade, handlar det om människans samspel med den fysiska, rumsliga miljön – huruvida det handlar om att behärska denna omgivning eller att smälta samman med den blev dock föremål för diskussion vid sessionen. Också datorspelstävlingar och leklandsarenor för idrott – Thiborgs respektive Cardells intresseområden – utmanar gränserna för vad som traditionellt har betraktats som utmärkande för idrottsaktiviteter, med blandningen av tävlingselement, kroppslig utlevelse, lek och särskilt skapade miljöer.

Sporten letade sig vid denna konferens också, glädjande nog, in i andra sessioner utanför dessa två specialsessioner. Inom ramen för sessionen "Berömmelsens kulturhistoria" presenterade John Hellström (Historiska institutionen, Stockholms universitet) ett paper med namnet "Ingemar Johansson som svensk hjälte: en diskussion kring massmediala hjälteberättelser och hjältebegreppets formbarhet". Jens Arvidsson presenterade papret "Filmen om Zidane – en modell för intermediala kulturstudier" i en session med beteckningen "Intermediala kulturstudier", och i sessionen "Neomaterialitet, kroppslighet och makt, som tematiserade kläder och mode, ingick Viveka Berggren Torells "Regnvåta t-shirts och ormskinnstajta underställ: Fotbollsspelares upplevelser av kläder".

Under hösten kommer papers i fulltext att publiceras för fri tillgång genom Linköping University Electronic Press. Den som så önskar riktar då in sig på adressen <http://www.ep.liu.se>, för att återfinna dessa i fulltext. Sedan de två tidigare konferenserna står där två bidrag att finna, med relevans för idrottskulturstudierna: Magdalena Petersson (2005) 'Kläder som andas, kroppar som formges: kropps konstruktioner, genus och sportmode' (se: <http://www.ep.liu.se/ecp/015>) samt Åsa Bäckström (2007) 'Skateboarding: Radical and Romantic Physical Use of Urban Architecture' (se: <http://www.ep.liu.se/ecp/025/>).

Hur kan vi förstå idrottens omvandlingar och sammansmältningarna med andra kulturella fenomen? Att relatera dem till bredare samhällsprocesser torde vara oundgängligt för att få nya och fruktbara perspektiv och insikter, och en dynamisk humanistisk och samhällsvetenskaplig idrottsforskning måste självklart låta sig berikas av de begrepp, teorier och processer som omsätts i vetenskapssamhället i stort. Genom att delta i dessa diskussioner kan vi samtidigt också visa på idrotten som ett relevant och fruktbart område för kultur- och samhällsforskning.

[1] Kulturforskaren Tony Bennett (1998) diskuterar i artikeln 'Cultural Studies: A reluctant discipline', publicerad i tidskriften *Cultural Studies*, dessa frågor – och bidrar med en analys av kulturstudierna som en tänkbar interdisciplinär disciplin.